

det leder till att man måste ge upp logikens elementära regler när man talar om Gud. Gud är i sin transcendens bortom påståenden som har formen 'Det är inte sant att x är F och inte F'. Termen "Gud" får därmed en egen logik, men inte en logik som kan relateras till allmän logik. Denna möjliga konsekvens kanske är välkommen för vissa, men motbjudande för andra. Det finns dock sätt att komma förbi detta problem utan att ge upp logikens *elementa* inom teologin. Vårt bästa hopp, vill jag påstå, står till en modernisering av den äldre aristoteliska logiken som inte är fast i den moderna logikens fregeianska fångenskap. Men då har man, återigen, föreslagit något som inte alla välkomnar och kanske ännu färre känner sig manade att ge tid att överväga.

Divine Impassibility and the Mystery of Human Suffering rekommenderas till alla som vill tänka på impassibilitet och passibilitet eftersom den på ett ingående sätt reflekterar hur historisk och nutida teologi kan lära av varandra. Inte minst visar författarna på olika sätt som filosofin har haft och har en stor roll i teologins utformande. Deras bidrag är mycket välkommet i en nygammal teologisk debatt som fått ett nytt liv.

Stefan Lindholm,
Doktorand, Mölle

Najeeb Awad, *God without a Face? On the Personal Individuation of the Holy Spirit*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2011 (Dogmatik in der Moderne 2), 307 sid.

Najeeb Awad, født i Syria 1972 og oppvokst i en protestantisk kirke, studerte teologi ved The Near East School of Theology i Beirut (BA in Theology). Han fortsatte med en MA og en PhD ved King's College i London (2001, resp. 2006). Doktoravhandlingen "Pneumatology and the Defence of the Hypostatic Individuation of the Holy Spirit" foreligger nå i en utvidet utgave i det velrenomerte tyske teologiske forlaget Mohr Siebeck i Tübingen. Boka inngår i serien „Dogmatik in der Moderne“ som bd. 2. Forfatteren tilegner boken til sin første veileder Prof. Colin E. Gunton († 2003), og takker for inspirasjon og forsvar av den hypostatisk og individuelle forståelsen av den Hellige Ånd innenfor triniteten. Søkelyset setter fokus på alle former for faktisk degradering av den Hellige Ånd, enten som relasjonskategori eller tilværelsesmåte eller hierarkisk underordnet størrelse. Den klassiske ortodokse forståelse av Gud Fader som prinsipp i guddomen, leder faktisk også til en form for degradering til tross for den ortodokse formelen fra 381 som anser Gud som et vesen i tre personer (μια ουσια/ τρεις υποστασεις). „Filioque“ kontroversen mellom øst- og vestkirken etter splittelsen i 1054 kunne tolkes i retningen av Gud Fader som prinsipp.

En første tilnærming til Awads studie kunne bli fristet å anta at Awad presenterer en ny form for

augustinisk trinitetsteologi. Augustins immanente trinitetstenking gikk lengre når det gjaldt å utforske relasjonene mellom de tre trinitariske personene. Likeså fristes man til å søke etter konteksten for Awads forskning: Kan det spores noen innflytelse fra den karismatiske bevegelsen eller er det ekumenikken med ortodokse tradisjoner i Syria og Libanon som ligger bak studiene? Hva ville bli vunnet hvis den Hellige Ånd endelig ville bli tildelt den rang som tilkommer ham ifølge Awad? Hvilke konsekvenser vil et slik patristisk motivert kristent Gudsbegrep ha for samtaler med muslimske teologer med sin stive monoteisme? En kan ane at Awad ønsker å skape et nytt grunnlag for noen av disse spørsmål i sin egen kontekst. Ikke minst den moderne pluralistiske verden er i fokus, som gjerne setter spørsmålsteget ved enhver form for spesiell visshet (s. 1). Den ortodokse konteksten kommer kanskje til uttrykk i hele tilnæringsmåten av Awad: Bibelske vitner for pneumatologien studeres først i del 4 (s. 207-273). Går det an å utvikle en lære om den Hellige Ånd på grunnlag av fedreteologien eller filosofien som trenger vitnesbyrdet fra skriften først i andre omgang? Awad's sluttord (med Lyle Dabney; s. 281) peker i den retningen at åpenbaringsbasert teologi bør restruktureres. Og åpenbaringsbasert teologi i Syria inkluderer nødvendigvis også islamske teologier. Referansen til åpenbaringen alene vil nedsette Åndens høyhet i Guddomen. Før verden ble skapt ved Ordet, var Ånden tilstede. Teologisk spekulasjon om den Hellige Ånd skaper til syvende og sist et grunnlag for en antropologisk vurdering av menneskets personlighet og individualitet. En kan f. eks. referere til setninger som denne: „The Holy Spirit exercises His hypostatic particularity by bringing the future fulfilment of the image of God's personhood into our present. We may, then, live in faith, love and hope, looking for new spiritual dimensions that we do not yet grasp.“ (s. 263) „Overemphasis on the Person of Jesus Christ“ eller „Pneumatic Jesuology“ er titler i kap. 2 (s. 32-58). Uttrykkene tyder på Awads intensjon. Kristussentrert teologi medfører både en degradering av Den Hellige Ånd og samtidig en makulering av kristologien selv til en doketisk Jesus-forståelse, selv om pneumatologien egentlig var tenkt til å tjene kristologien. Mennesket selv fratras noen av sine mulige utviklingsdimensjoner.

Awad setter seg imot mange tradisjonelle utsagn f. eks. utfra en tysk luthersk synsvinkel. På tross av dette er det i alle fall slik at Awad er en meget interessant samtalepartner for systematiske teologer ikke bare i Tyskland, men i hele Europa. Bortsett fra det faktum at protestantisk dogmatikk på 1900-tallet hadde en tendens å anse trinitetsforestillingen som et mer eller mindre nyttig supplement til bibelske sannheter, er det opplagt at klassisk trinitetsteologi på patristisk grunnlag er på vei inn i den globale teologiske debatten igjen, ikke minst i Orienten.

Det bør tilføyes at Awad, som nå for tiden foreleser innenfor en MA Intercultural Theology både i Hermannsburg og Göttingen, legger frem et ypperlig didaktisk materiale. Hans definisjoner av de klassiske begrepene for „the language of Personhood“ (s. 143-152) fører sammen den teologiske diskusjonen om begrepet „hypostasis“ og „prosopon“. Slår man opp „Trinity, doctrine of“ i saksregisteret (s. 306s), finner man henvisninger til en rekke skisser av trinitets-teologiske forfattere fra Ireneus, Athanasius til Kapadokierna, Augustin og Dionysius Areopagiten i Oldkirken, Anselm og Thomas av Aquin i mellomalderen og Schleiermacher, Hegel, Barth, Berkhof, Gunton, Jenson, Lampe, MacIntyre, Mackey, Moltmann, Pannenberg og Zizioulas for den moderne tiden.

Jobst Reller
Docent, Hermannsburg

AVHANDLINGSRESUMÉER

Sanita Balode: *Verbs of motion with directional prepositions and prefixes in Xenophon's Anabasis* (Lund, Media-Tryck, 2011), xvi+220 sid.

Denna avhandling analyserer hur prefixen i sammansatta grekiska rörelseverb skiljer sig från prepositionsuttrycken i sin funktion som riktningssmarkörer och vilka faktorer som påverkar valet av det ena eller andra alternativet i Xenofons *Anabasis*. Vidare undersöks hur beskrivningarna av rörelse differentieras efter uttryck för utgångspunkt (*source*), väg (*path*) och mål (*goal*). Avhandlingen undersöker vilken av dessa tre kategorier som representeras av de mest frekventa riktningselementen och vilken som har det högsta antalet förekomster.

Resultaten visar att valet av ett riktningselement framför allt är påverkat av hur rörelsens bana (*trajectory*) förhåller sig till det aktuella landmärket (*landmark*), men att även egenskaperna hos detta landmärke spelar en roll. När det gäller frågan om hur prefixen skiljer sig från prepositionerna påvisas att prefixen i högre grad än prepositionerna tenderar att behålla sin ursprungliga betydelse. Analysen visar också att författaren mest lägger tonvikten på rörelsens mål i framställningen av händelseförloppet. Det är inte bara antalet riktningssuffix och prepositioner som betecknar mål, utan också deras frekvens i förhållande till uttryck för utgångspunkt och väg som visar detta.

Avhandlingen pekar fram emot ny forskning, där den etablerade metoden kan utnyttjas för andra narrativa texter. Denna tendens att betona målet kan man nämligen också se såväl i andra grekiska texter än Xenofons *Anabasis*, t. ex. *Apostlagärningarna*, där sjöresan har analyserats av S. E. Porter, som i texter skrivna på andra språk än grekiska.

Daniel Enstedt, *Detta är min kropp. Sexualitet, samlevnad och kristen tro* (Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011), 368 sid.

I *Detta är min kropp* behandlar Daniel Enstedt frågor om kristen tro, sexualitet och samlevnad med utgångspunkt i Svenska kyrkans beslut om att införa en välsignelseakt för samkönade par. Studien klarlägger hur välsignelseakten gjordes möjlig genom inlemmandet av en i sammanhanget ny *genuin* homosexualitet och hur centrala kristna föreställningar omformuleras samtidigt som nya utslutningar artikuleras. Därtill undersöker avhandlingen de motsättningar som blev påtagliga i samband med beslutet genom en analys som baseras på intervjuer med två grupper: prästdeklarationens anhängare som protesterade mot beslutet och EKHO (Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella samt transpersoner). I analysen visar Enstedt hur relationen mellan de positioner som grupperna representerar är knutna till de berättelser och tankemönster som är framträdande i grupperna. Samtidigt är motståndsdiskursen inom respektive gruppering – där olika fastslagna positioner är nödvändiga för den egna gruppens nuvarande existens och självförståelse – det största hindret för en reell förändring. Mot bakgrund av dessa analyser pekar avhandlingen ut andra sätt att tala om kristen tro, sexualitet och samlevnad än de rådande.

Daniel Sjödin: *Tryggare kan ingen vara. Migration, religion och integration i en segregerad omgivning*. (Lund: Media-Tryck, 2011). 268 sidor.

Avhandlingen undersöker religionens betydelse, funktion och roll i migranters vardagsliv, samt konsekvenserna av religiöst engagemang, tro och praktik för integrationsprocesser.

Religion kan kompensera för olika destabiliserande och relativiserande effekter av migration, genom att utgöra en social arena där nätverk skapas, genom att tillhandahålla en objektifierande världsbild samt genom att utgöra en länk till livet före migrationen. En slutsats är att religionens sociala effekter är beroende av kategoriseringsprocesser på organisationsnivå, inom samfunden. Särskilt betydelsefullt är de delar av trossystemet som inte direkt handlar om Gud eller om en transcendental verklighet. Religiös ideologi handlar i synnerhet om kategoriseringar av själv och andra, samt om den religiösa gruppen, dvs. dess gränser och särart. Sådana föreställningar påverkar hur ett religiöst samfund organiseras etniskt, och har följder för intern integration eller segregation. Under rätt förutsättningar kan ett religiöst samfund uppmuntra varaktiga relationer över sociala och kulturella gränser, eller leda till segregation och expanderande skillnader.